

LUX FILM DAYS

3 FILM
24 NYELVEN
28 ORSZÁGBAN

© Sophia Olsson

SAMEBLOD (SAMI BLOOD)

Amanda Kernell filmje
Svédország, Norvégia, Dánia

SAMEBLOD (SAMI BLOOD)

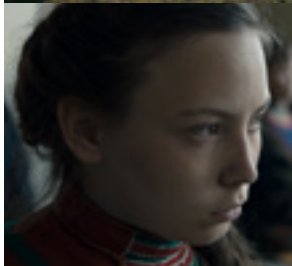
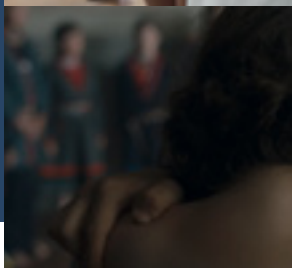
AMANDA KERNELL FILMJE

Egy idős hölgy Észak-Svédországba kíséri fiát nővére temetésére, abba a térségbe, ahonnan származik. Egyáltalán nincs kedve felvenni a kapcsolatot a rokonokkal és azzal a közösséggel, amelyet fiatal korában elhagyott. A helyszínen azonban feltolulnak az emlékek: tizenéves korában a konzervatív svédek megaláztatásainak volt kitéve, majd azért küzdött, hogy egyenlő félként kezeljék. Végül identitását megváltoztatva tudta csak elkerülni sorsát. Ennyi év elteltével jön rá, hogy gyökereit megtagadva leginkább saját magának hazudott.

EGYFAJTA BELSŐ KOLONIALIZMUS

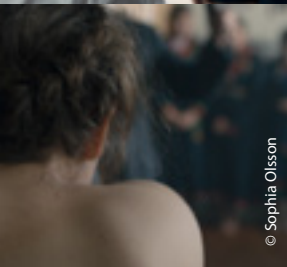
Amanda Kernell filmje nem pontosítja írásban is, hogy a film hol játszódik, például úgy, hogy kiírná: *Lappföld, 1930*. A néző találgatására van bízva a helyszín és az ott élő közösség kilétének beazonosítása, amelyet az európai közönség többsége valószínűleg nem is ismer. A film bevezető része – amelyben az idős hölgy visszatér szülőföldjére – természetesen napjainkban játszódik (modern autó, leopárdmintás ruha...), ám a film nagy részét képező hosszú visszaemlékezésről nem lehet egyértelműen megállapítani, hogy mikor és hol játszódik.

Christina serdülőkorára emlékezik vissza, amikor még Elle Marjának hívták. Egy hagyományos öltözetet viselő, nomád életmódot folytató család, a rénszarvaspásztorok élete bontakozik ki szemünk előtt. A család két lányának bentlakásos iskolába kell menniük, hogy ott svéd oktatásban részesülhessenek: az iskolában anyanyelvük, a számi, be van tiltva. A kisebbik lány, Njenna számára rendkívül fájdalmas az otthontól és az ottani kultúrától való elszakadás. A nagyobbik lány, Elle Marja emancipációs lehetőséget lát az oktatásban, elsősorban abban, hogy könyvekhez juthat hozzá. Az emancipáció annál is inkább életbevágóan fontos számára, mivel a svédek kiközösítésével találja szemben magát. A hagyományos népviseletükről és viszonylag alacsony termetükről felismerhető számi gyermekek az iskola környékén dolgozó fiatal svédek inzultálásának vannak kitéve. A számi gyermekekre helyi kuriózumként tekintenek. Christina, a vékony, magas termetű, szőke tanítónő üdvözlőbeszédet tanít be nekik, amellyel az Uppsalából érkező vendégeket fogadják majd: „kicsi és szegény, de boldog gyermek vagyok...”. A vendégek azonban a gyermekek reményeivel ellentétben nem a svéd király vagy a királynő voltak, hanem egy tudós, egy fényképész és egy „moderátor”. A tudós leveszi a méreteket (a koponya, az orr hosszának stb. méretét), a fényképész felvételeket készít a meztelen gyermekek külső jellegzetességeiről, a moderátor pedig hízeleg a gyermekeknek, hogy milyen csodálatos a népviseletük, mennyire puha a hajuk („és egyáltalán nem göndör!”), és eltereli a tanítónő figyelmét akkor, amikor Elle Marja szégyenlőssége miatt kínos helyzet alakul ki. Elle Marja ugyanis a legidősebb diák, akinek példát kellene mutatnia, ám pubertáskorban van. A meztelenre vetkőzést megalázásként éli meg, ugyanis a vendégek nem azért jöttek, hogy fiatal svédekkel találkozzanak, hanem azért, hogy az egyik „etnikum” tagjait úgy tanulmányozzák, ahogy az állatokat szokták. Nem könnyű legyűrni az érzést, hogy az állatok szintjén kezelik őket: amikor a fiatalokra újabb becsmélő megjegyzést tesznek („az evolúció

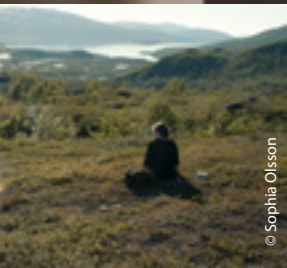

© Sophia Olsson

© Sophia Olsson

© Sophia Olsson

© Sophia Olsson

egy alacsonyabb fázisában maradtak”), Elle Marja kifakad és bocsánatkérést követel, mire megkapja a végső bántalmazást: a fiúk földre teperik és a rénszarvasokhoz hasonlóan a fülét megcsönkítva megbillogozzák...

Elle Marja leghőbb vágya, hogy otthagyja a földet, ahol a számikat stigmatizálják és megvetik: bejelenti, hogy Uppsalában kíván továbbtanulni, de ehhez a tanítónő nem hajlandó megtenni a szükséges lépéseket mondván, hogy a számi gyermekek nem ugyanolyan képességűek, mint a svédek, továbbá, hogy egy városban nem is tudnának meglenni!

Mindezzel a film rávilágít arra, hogy a svédek csak látszólag jóindulatúak a számikkal szemben: egy elviselhetetlen rehabilitációs központban tartják őket. Egyrészt iskoláztatják őket – ami önmagában valóban jótett –, és (egy kis) kultúra is eljut hozzájuk, például amikor a tanítónő egy könyvet ad Elle Marjának. Másrészt viszont elhitetik velük, hogy alapvetően mások, és képtelenek a modern életre! A számikat hallgatólagosan itt is az állatokhoz hasonlítják, amelyek életképessége teljes mértékben a környezetükhöz való kötődésüktől függ.

IDENTITÁSVÁLTÁS

A családja, de a svédek által is – a másodrendű állampolgár helyzetének fenntartásával – predestinált sors elkerülésére Elle Marjának nem marad más választása, minthogy megváltoztassa identitását: nevet vált (választása beszédes, felveszi tanítónője, Christina Lajler nevét); megszabadul népviseletétől és rendes ruhát ölt, majd a teljes elszakadás jelképeként elégeti a levetett népi ruhát; természetesen egy számi szót sem ejt ki a száján; és végül mérgében egy rénszarvast is megöl, amely egyben szimbolizálja a szülők életmódjának teljes elutasítását is. Minden azt sugallja, hogy Elle Marja személyes identitása kulturális identitásánál erősebb, mintha konfliktusban lenne e kettő egymással, és ez utóbbi megakadályozná az előbbi fejlődését.

A valóság azonban ennél bonyolultabb. Hiába változtatja meg a nevét, az öltöztetést és a nyelvét, külsője alapján – a svédek által a számik számára pejoratívként hangzó – „lapp” marad. És még

az olyan szeretetre méltó svédeket, mint a születésnapjára meghívott Niklast és barátait sem lehet e hamis identitással megtéveszteni. Uppsalában Elle Marja reményei szerint megváltozhat, és olyannak fogadják majd el, mint bármely más lányt... Először Niklas szülei fogadják, igaz elég hűvösen, de legalább elszállásolják. Bekerül egy iskolába, és annak ellenére, hogy kitűnik a sok szóke és sovány lány közül, barátságot köt az egyikkel. A kétség azonban mindig győtri: vajon a fiatal Christina vívja-e ki az emberek szimpátiáját vagy csak érdekes exotikum? Rendkívül beszédes az a jelenet, amikor Niklas egyik barátnője megkéri, hogy énekeljen el egy joikot (hagyományos számi népdal). Még egy városban tartott születésnap ünnepségen is etnológiai kuriózumnak számít Christina...

Végül megkéri, hogy hagyja el Niklas szüleinek házát, és fizesse ki a tandíját: a származásán kívül szegény voltával is kivívja az uppsalai nagypolgárok elutasítását. A városban ez az elutasítás mintha civilizáltabb és kevésbé brutális formát öltene, mint vidéken...

Elle Marja azonban teljességgel Christinává válik (a fia is ezen a néven hívja): az apjától örökölt ezüstövvel birtokában finanszírozni tudja tanulmányait. A történet folytatását nem tudjuk meg, de feltehetően Elle Marja eltökéltsége

és alkalmazkodóképessége – amelyre számos példát ad a film: az őt megvető fiatalokkal szembeni ellenállása, merészsége, hogy lopott ruhában elment egy bába, a svédek utánzása, amikor kisujját eltartva issza a kávéját – megteszi a magáét.

A KONFLIKTUS RENDEZÉSE FELÉ VEZETŐ ÚT

Elégge egyértelmű a néző számára az Elle Marja–Christina által megtestesített identitási konfliktus, és felteheti a kérdést, hogy a filmbéli szereplő hogyan juthat el odáig, hogy az elnyomók táborába akarjon tartozni. A fiatal lány valószínűleg nem érzékeli az abban rejlő ellentmondást, hogy egyrészt szenved a svédek becsmérlésétől, megbélyegzésétől és erőszakosságától, ugyanakkor hozzájuk akar hasonulni, a sajátja ellenében az ő közösségük részévé kíván válni. Öregkorára még mindig elutasítja saját gyökereit: húzódozva kíséri el fiát; nem akar joikot hallgatni; úgy tesz, mintha nem értene számiul; és nem hajlandó még egy éjszakára sem megszállni a rokonoknál. Inkább szállodába megy, ahol a turisták is vannak. Néhány szót vált velük a hotelben, akik arra panaszkodnak, hogy a rénszarvaspásztorok zajt csapnak a motorjaikkal, és kételkednek abban, hogy a számiknak joguk lenne a természetvédelmi területet szennyezni.

Mivel megint a saját hazájában van, és újból a svédek számikat becsmérlő szavaival találja magát szemben, mindez előhossa benne a régi emlékeket, és megfogalmazódik benne az identitással kapcsolatos konfliktusa. Hazudik a származását illetően (azt mondja, hogy Smålandból származik), egyetért a megvető turistákkal, a többieknek szánt hazugság végül is az önmagának való hazudozást jelenti... és sírva fakad. Ekkor válik ismét Elle Marjává: visszamegy a templomba, kinyitja Njenna koporsóját, fölé hajol és bocsánatot kér tőle. A templomból kijöve nyakába veszi a hegyet: megható képsorok következnek, amikor látni az idős asszonyt, amint a gyerekkori hegyi úton felkapaszkodva felér a hegy tetejére és szétnéz. Ismét látja a tájat, ahonnan elindult, hallja a csordát, amint hazafelé tart a táborba, ahol ma már motorok és quadok zúgását is hallani.

A MÚLT ÉS A JELEN SZEMBEÁLLÍTÁSA

A visszatekintés technikáját alkalmazva Elle Marja múltja a mába vésődik. A kettő szembeállítása többféle formában jelenik meg. Van egy jelenet, ami a múltban és a jelenben is újrarájátszódik: Elle Marja saját testvérét „mocskos lappnak” nevezi, amikor a húga érte jön, miközben ő Niklasszal flörtöl. A becsmérlő szavak célja az volt, hogy jelezzék Niklasnak és a jelenet összes nézőjének, hogy ő nem számi. A tizenéves Elle Marja aztán a húga ágya fölé hajolva próbál magyarázatot adni viselkedésére, de Njenna halottnak tettei magát. A jelenet újrarájátszódik a jelenben: Elle Marja testvére arca fölé hajolva bocsánatot kér azért, hogy megtagadta őt, hogy elhagyta őket, hogy megvetette őket, de most Njenna már valóban halott.

A múlt és a jelen szembeállítása a – két nővért jellemző – hagyomány és modernitás közötti ellentétnek is megfelel. Njenna hű maradt a hagyományhoz, és a temetésén mondott gyászbeszéd egybecseng a számi kultúra dicsőítésével: a joik és a pásztorélet iránti szeretet. Mindaz, aminek Elle Marja hátat fordított. A modern kor azonban elérte a rénszarvaspásztorokat is, akik már motorokat és quadokat is használnak, ezáltal hangosak és zavarják a nyugalomra vágyó turistákat. A megőrzött hagyomány a turisztikai látványosság kategóriájába emelte őket – Elle Marja erre korán rájött, és nem akart cirkuszi állattá válni –, a modern kor folytán pedig olyan akadályvá váltak, akik tönkreteszik a tájat és a csendet... A két lehetőség egyike sem kielégítő, de a svéd társadalmi, politikai és kulturális dominancia a jelek szerint nem hagyott más választást a számi nép számára.

TOVÁBBGONDOLÁSRA ÉRDEMES TÉMÁK

A fenti elemzés elemein kívül a *Sameblood* című film több szempontja is további elemzést érdemel.

- Felvetődik természetesen az Európán belüli kisebbségek kérdése. Ugyan szerencsére már nincsenek a számikkal szemben elkövetetthez hasonló, a filmben bemutatott erőszakos, szélsőséges helyzetek, mégis biztosan lehet a filmbéli helyzetekhez hasonló mai szituációkat találni. Tud-e erre példát találni?
- Elle Marja és Njenna alakjainak szembeállításával a film szembeállítja a modern kort a hagyománnyal. E két dolog összeegyeztethetetlennek tűnik. Ön szerint lehetséges lenne egy köztes, harmadik út is? Tud-e erre példát mondani?
- Njenna, aki az ősi életmód folytatását választja, mintha egybeforrott volna a számi kultúra sajátos jellegével. Vajon el kell-e távolodnunk saját gyökereinktől ahhoz, hogy teljesen ki tudjuk önmagunkat fejezni?
- A film utolsó kockái Elle Marját mutatják, ahogy öregén, kócosan a tábor sátrai között araszol előre. Ezek a képek egy öreg indián nő képét idézik meg egy amerikai indiántáborban. Párhuzamosságot lehet-e vonni az amerikai indián törzsek és a számik sorsa között?

EURÓPAI FILMEK EURÓPAIAKNAK

A tavaly immár a 10. évfordulóját ünneplő LUX FILMDÍJ továbbra is a műfajok és hangnemek elképesztő változatosságát vonultatja fel a tehetséges fiatal európai rendezők alkotásain keresztül. Az Európai Parlament bemutatja a 2017. évi LUX FILMDÍJÉRT versengő 3 filmet:

120 DOBBANÁS PERCENKÉNT (*120 battements par minute*), Robin Campillo filmje, Franciaország

SAMEBLOD (*Sami Blood*), Amanda Kernell filmje, Svédország, Norvégia, Dánia

WESTERN, Valeska Grisebach filmje, Németország, Bulgária, Ausztria

A filmek mind aktuális kérdéseket vetnek fel, és sok együttérzéssel és értelemmel mutatják be, hogy mi foglalkoztatja Európát jelenleg. A bemutatott szereplők megfigyelik az őket körülvevő világot, hogy megértsék annak valóságát, valamint azokat a társadalmakat és közösségeket, melyekhez tartoznak. Miközben a mozgókép keltette érzelmek prizmján átszűrve bemutatják a mi történeteinket, e filmek kiemelik az európai filmművészet magas színvonalát és változatosságát, és annak a társadalmi értékek és a kulturális közösségek formálásában elfoglalt fontos helyét. Kérjük, tekintse meg ezeket az alkotásokat az immár 6. ízben megrendezett LUX FILMNAPOK keretében!

LUX FILMDÍJ

A kultúra alapvető szerepet játszik társadalmaink kialakításában.

Ezt szem előtt tartva, az Európai Parlament 2007-ben létrehozta a LUX FILMDÍJAT. Ezzel kíván hozzájárulni az európai filmek Európán belüli szélesebb körű forgalmazásához, és előmozdítani a megkerülhetetlen társadalmi kérdések európai szintű megvitatását.

A LUX FILMDÍJ kivételes kezdeményezés. Míg a legtöbb európai koprodukciót csak a származási országaiban játsszák és – még az EU-n belül is – ritkán forgalmazzák máshol, a LUX FILMDÍJ megadja azt a ritka lehetőséget három európai filmnek, hogy az EU 24 hivatalos nyelvén feliratozzák őket.

A LUX FILMDÍJ győzteséről az Európai Parlament képviselői szavaznak, a győztest 2017. november 15-én hirdetik ki.

LUX FILMNAPOK

A LUX FILMDÍJ nyomán született meg a LUX FILMNAPOK rendezvény. 2012 óta a LUX FILMDÍJÉRT versengő három filmet a LUX FILMNAPOK keretében mutatják be a szélesebb európai közönségnek.

A LUX FILMNAPOK keretében szeretnénk Önt meghívni egy felejthetetlen kulturális élményt nyújtó, határokon átívelő eseményre. Októbere és decembere között csatlakozhat Európa mozirajongóihoz, és megtekintheti a három filmet az Európai Unió 24 hivatalos nyelvén valamelyikén. Ne felejtse el szavazni a kedvenc filmjére honlapunkon: luxprize.eu vagy Facebook oldalunkon!

KÖZÖNSÉGDÍJ

A LUX FILMDÍJ közönségdíját a nézők kedvenc filmje kapja. Adja le szavazatát a három film egyikére 2018. január 31-ig! Ha szerencséje van, 2018 júliusában az Európai Parlament meghívására részt vehet a Karlovy Vary-i Nemzetközi Filmfesztiválon, és Ön jelentheti be a közönségdíjat elnyerő film címét.

NÉZZE MEG,
VITASSA
MEG,
SZAVAZZON!

@luxprize

#luxprize

LUX
PRIZE
.EU

RENDEZŐ: Amanda Kernell

FORGATÓKÖNYV: Amanda Kernell

SZEREPLŐK: Lene Cecilia Sparrok,
Mia Erika Sparrok, Maj Doris Rimpi,
Julius Fleischanderl, Olle Sarri, Hanna Alström,
Malin Crépin, Andreas Kundler, Ylva Gustafsson

OPERATŐRÖK: Sophia Olsson, Petrus Sjövik

PRODUCER: Lars G. Lindström

GYÁRTÁS: Nordisk Film Production Sverige
AB, Bautafilm AB, Digipilot AS, Nordisk Film
Production
A/S, Sveriges Television AB - SVT

ÉV: 2016

IDŐTARTAM: 110'

MŰFAJ: filmdráma

ORSZÁG: Svédország, Norvégia, Dánia

EREDETI NYELV: svéd, számi

A kézirat 2017 augusztusában készült

© Sophia Olsson

© Sophia Olsson